

verses énekek ékelődnek, amelyek az ünnep tartalmát, a napi szent tiszteletét foglalják össze. Formailag a sztichirák is a Nyolchangú énektárhoz kapcsolódnak: könyveink mindig jelzik, hányadik hangon kell az adott éneket vennünk.

A Dicséreti sztichirák után rendszerint a már jelzett *Nagy doxológia* következik, amely a Te Deum megfelelője. Ezt a Szentháromság-imádás tömör foglalata, a *Triságion* —a „Szent Isten, Szent Erős, Szent Halhatatlan, irgalmaz nekünk!”— követi, amely az eucharisztikus liturgiában is szerepel, igaz, ott korábban, a szentírási olvasmányok előtt kap helyet. A reggeli zsolozsma végén újra megjelennek tropárok, mintegy megerősítik a nap megszentelésének legfőbb témáját, majd ekténiák következnek: a *Könyörülj* kezdetű, amely az eucharisztikus liturgia Hármass ekténiájának rövidebb változata, ennek feleleteiben tehát háromszoros „Uram, irgalmaz!” jelenik meg, és a *Teljesítsük-ekténia*, amely szintén szerepel a szentmisében, csak itt a liturgia reggeli viszonyokra alkalmazza. Ebben a responzóriumok „Uram, irgalmaz”-ról „Add meg, Uram”-ra váltanak.

Az utrenye záró tétele az *Elbocsátó*, amely némileg hosszabb, mint a szentmise elbocsátója. Görögkatolikus egyházunk pl. itt katolikus hitünk megerősítését is kéri Krisztustól. Az elbocsátóban helyet kap az Istenszülőre való utalás („Ki a keruboknál tiszteletesebb ...”), vagy az ünnepi magasztalás, az elbocsátó ima pedig mindig újra megerősíti a napi ünnep tárgyát. Mint legtöbb szertartási egység, a reggeli zsolozsma is az Úr Jézus emberszeretetének meghirdetésével zárul: „Az Úr áldása reátok, az Ő kegyelmével és emberszeretetével, mindig, most és mindenkor és örökkön-örökké!” Erre az áldásra mond most is igent a hívek „Amen”-je.

Cselényi István Gábor

Karácsony és vízkereszt az örménykatolikusoknál

Talán valamennyiünk legkedvesebb ünnepe a Karácsony, Jézus születésnapja: a szeretet, a család, a gyermeki meghittség szimbóluma. A liturgiában a karácsonyi ünnepkör, a Megtestesülés ünnepköre két csomópont köré csoportosul. Ezek karácsony és vízkereszt ünnepe. Az utóbbi kevésbé ismertén él a köz tudatban.

Történetileg karácsony (december 25.) nem tartozik az Egyház legősibb ünnepei közé, hiszen Jézus születésének pontos idejét a leggondosabb kutatással sem lehet megállapítani. Csak a IV. századtól kezdve ünnepelték meg, elsősorban Rómában és a nyugati provinciákban. A téli napfordulót, a naplók kezdődő hosszabbodását a pogány Róma mint a Nap újjászületését köszöntötte. A keresztény szimbolikában a Nap a Fény, Krisztus jelképévé vált, így a „*Sol invictus*” (Győzelmes Nap) ünnepére szabályosan „rátelepült” az immár keresztény értelemmel megtöltött Fény (Krisztus) születése napja.

A keleti egyháztartományokban már a II. századtól találkozunk Jézus születésének ünnepével, de kissé más tartalommal. Nem elsősorban a fizikai születés napját, hanem az első istenemberi megnyilatkozásokat tekintették az ünnep tárgyának. Így kapcsolódott egyetlen ünnephez a napkeleti bölcsek hódolata (Mt 2,1–12), Jézus megkeresztelkedése (Jn 1,29–34) valamint első csodatétele a kánai mennyegzőn (Jn 2,1–11). Ez a január 6-i ünnep a nyugati provinciákban csak a IV. század végétől terjedt el, amikor ott már általánossá vált a december 25-i születésünnep. Így lett egyetlen gondolatkör (születés, megnyilatkozás) két ünnep tartalmává. Az utóbbinak az eseményeit a latin liturgia „elosztotta” a rákövetkező két hétben.

A keleti egyházakban —éppen Jézus megkeresztelkedésének emlékére— ekkor kereszteltek és ezért vizet szenteltek, míg más egyháztartományokban (Alexandria, Jeruzsálem, Róma) a keresztelés hagyományos ideje húsvét éjszakája maradt. A latin kultúrkörben a január 6-i vízszentelés szertartása jóval későbbi és független a kereszteléstől. A latin egyház átvette a görög nyelvű teológiai megjelölést (*Epiphania = Theophania*), míg a magyar népies elnevezés (Vízkereszt) a keleti gyakorlat (keresztelés, víz-szentelés) emlékét idézi.

Az örmény apostoli egyházban január 6-a foglalja össze az ősi ünnep hagyományaként a megtestesülés és megnyilatkozás ünnepkörét. Egyházi naptárunkban január 6-ánál ma is ezt találjuk: A mi Urunk Jézus Krisztus születésének és isteni megnyilatkozásának ünnepe (*Don Dzönöntjan jev Asztoadzahajdnutyjan Djarrn meró Hiszuzsi Kriszdoszi*). A Rómával egyesült szórványban, azaz az örménykatolikusok körében a XVIII. századtól vált általánossá, hogy az egyházközösségek december 25-ét és január 6-át egyaránt megünneplik Karácsony jegyében. A vízszentelés az utóbbi napon történik. A régi hagyomány emléke az is, hogy az előkészületi időszak, a szent ötvennap az örmény egyházi naptár szerint január 6-ig tart.

Ide kívánczik még egy megjegyzés a dátumokkal kapcsolatban. A karácsony december 25-i ünnepét a bizánci szertartású ortodox egyházak is átvették, s ma is főünnepként tartják. De nagyobb részük (*orosz, szerb, bolgár, ónaptárú görög, stb. patriarchátus*) a saját ünnepeit ma is az úgynevezett ó-naptár (*Julián-naptár*) szerint üli meg. Az általunk használt Gergely-naptár és a korábbi Julián-naptár közötti eltolódás napjainkban már kb. két hét. Tehát amikor ortodox testvéreink a karácsonyt január 7-én ünnepelik, az valójában az ő naptár szerinti december 25-e. A naptár-eltolódásból adódó közelítő egybeesés, ennek félreértése jól tükröződik a magyar nyelvi gyakorlatban is: vegyes etnikumú és vallású területeinken vízkereszt ünnepét gyakran nevezik „*szerb karácsony*”-nak. Ez a helyzet nem analóg az örmény egyház január 6-i karácsonyi ünnepelésével: itt nem naptár-eltolódásról van szó, hanem a karácsony ősi, keleti tartalmáról, annak méltó megünnepeléséről.

Guzsik Tamás

(Megjelent az „Örmény Egyházi Hírlevél II/1” számában 1998. január 13-án)